

Universiteit
Leiden
The Netherlands

Ik zeg doen

Boogaart, R.J.U.

Citation

Boogaart, R. J. U. (2010). Ik zeg doen. *Vaktaal. Tijdschrift Van De Lvvv*, 23(1/2), 16-18.
Retrieved from <https://hdl.handle.net/1887/16286>

Version: Not Applicable (or Unknown)

License: [Leiden University Non-exclusive license](#)

Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/16286>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

Ik zeg doen

Ronny Boogaart

Opeens was hij er weer, vlak voor de verkiezingen. Maurice de Hond. Als opiniepeiler natuurlijk, maar ook in die reclamespot voor de Nederlandse Energie Maatschappij (NEM). In advertenties kun je hem ook tegenkomen als je op de trein staat te wachten of de krant doorbladert.

Ik zeg doen

Dat zegt De Hond in die advertenties. Hij zegt niet alleen 'doen', maar hij zegt ook nog dat hij het zégt. Dat daar geen misverstand over bestaat.

De tekst roept nogal wat ergernis op. Ben van Balen van de website irritaal.nl heeft hem gekozen als titel van zijn laatste boek en in de top 10 van taalergernissen van dezelfde website stond *ik zeg doen* in 2009 op nummer 3 (na *hun hebben* en *de kids/kiddoos*). De irritatie over de slogan wordt dus als *taalergernis* gepresenteerd, maar ik vermoed dat die ook door andere dingen wordt opgeroepen. Door de betreffende energiemaatschappij, bijvoorbeeld, die naast deze campagne ook via de telefoon nogal actief was en altijd belde op het moment dat de pasta *al dente* gekookt was. Of door de persoon van Maurice de Hond. Maar misschien vooral door het gebrek aan humor. Ik kan me namelijk niet herinneren dat ik de afgelopen tien jaar in al die overzichten van taalverloedering ooit die andere reclame-slogan ben tegengekomen, die bijna dezelfde vorm heeft.

Dat zeg ik, Gamma!

Sterker nog, naast *haat aan de 'ik zeg doen' reclame* op Hyves bestaat er een fansite voor Sjaak en Freek-Willem uit de Gamma-reclame. Omdat klusser Sjaak zo duidelijk een karikatuur is van een betweterige buurman – dan kan je nog beter Maurice de Hond naast je hebben wonen – klaagt er natuurlijk niemand over zijn taalgebruik. Maar dát die karikatuur nou juist deze constructie gebruikt, zegt natuurlijk wel wat. Maar wat? Wat is er zo erg aan en waarom gebruiken mensen die uitdrukking dan toch?

Op internet lijken nogal wat mensen moeite te hebben met het ontbreken van interpunctie in de slogan van de NEM, die er volgens hen eigenlijk zo uit zou moeten zien:

Ik zeg: "doen!"

Op deze plek zou ik graag de zucht lenen die Helen de Hoop slaakte toen ze aan (toenmalig) minister Plasterk probeerde duidelijk te maken wat het verschil is tussen spelling en taal. Voor wie die uitzending van *De Wereld Draait Door* gemist heeft: terwijl Plasterk verkondigde dat Nederlandse taalkundigen steeds de taal willen veranderen en dat het Engels al 400 jaar niet veranderd is, zuchtte De Hoop onophoudelijk: *spelling! spelling!* Dus voor al die mensen die alleen vanwege het ontbreken van een dubbele punt en aanhalingstekens *ik zeg doen* tot hun taalergernis van het jaar hebben gekozen (zucht u even mee): *interpunctie! interpunctie!* Er zijn overigens genoeg taalkundigen die zich wel degelijk met spelling bezig houden en zelfs over interpunctie valt in dit geval nog wel iets

meer te zeggen – dat ga ik aan het eind van deze column nog doen. Maar eerst even over de betekenis van de constructie.

Als je naar de letterlijke betekenis van *ik zeg doen* kijkt, is het natuurlijk gemakkelijk om het gebruik ervan belachelijk te maken. De luisteraar hóórt dat De Hond *doen* zegt, dus het lijkt overbodig voor hem om te zeggen dat hij dat zegt. Ik zeg: dan kun je wel bezig blijven. Ik zeg: dat kun je dan namelijk bij elke zin doen, zeg ik. Zo'n letterlijk gebruik van *ik zeg* bestaat ook wel, maar dan om een uitspraak van jezelf uit het verleden te reproduceren (*Ik zeg tegen hem, ik zeg, nou, als je dat wil, zeg ik, dan zoek je maar een ander, zeg ik*). In dat gebruik van *ik zeg* citeert de spreker inderdaad zichzelf en dan is er met de betekenis van *zeggen* niet zoveel bijzonders aan de hand. Maar in *ik zeg doen* heeft het werkwoord eerder de betekenis 'van mening zijn'. De uitspraak van De Hond zou het antwoord kunnen zijn op de vraag: *Maurice, wat vind jij daar nou van?* In zo'n vraag kun je – niet toevallig – ook gemakkelijk het werkwoord *zeggen* gebruiken: *Maurice, wat zeg jij daar nou van?* Als Maurice dan antwoordt met *ik zeg doen*, is dat trouwens al een stuk minder irritant dan in de commercial omdat het advies dan niet ongevraagd komt.

Het gaat bij *ik zeg* altijd wel om meer dan zómaar een mening van de spreker. De functie van *ik zeg* is vooral versterkend: de betekenis van de constructie *ik zeg x* is zoiets als 'ik vind dat x moet gebeuren!', waarin u op de plek van x naar believen allerlei stokpaardjes in kunt vullen. De constructie is een oproep om x te realiseren. *Ik zeg Robben op rechts* kan alleen maar betekenen dat u vindt dat Robben op rechts zou moeten spelen. Als Robben toch al op rechts staat, maakt u zichzelf met *ik zeg Robben op rechts* redelijk belachelijk.

Eigenlijk best gek dat *ik zeg* een versterkend element is. Als je duidelijk maakt dat een uitspraak alleen maar je eigen mening is, komt dat meestal je overtuigingskracht niet ten goede. Recent onderzoek van Maarten van Leeuwen naar het taalgebruik van Geert Wilders laat bijvoorbeeld zien dat Wilders eerder zegt 'Er wonen te veel moslims in Nederland' dan 'Ik vind dat er te veel moslims in Nederland wonen'. In de eerste uitspraak wordt een feit gepresenteerd, waarover verder geen discussie mogelijk is, terwijl je op de tweede uitspraak kunt reageren met: *ja, dat vind jij* (of ook weer met *ja, dat zeg jij!*). Het ontbreken van elementen zoals *ik vind* is volgens Van Leeuwen nou juist één van de elementen waardoor Wilders zo stellig overkomt. Maar voor *ik zeg* in de *ik zeg x*-constructie geldt zeker niet dat het de uitspraak afzwakt. Het Nederlands heeft volop vervagende en afzwakkende constructies, maar die doen het niet lekker in een reclame-slogan:

Ik heb zoiets van doen zeg maar

Het versterkende effect van *ik zeg* heeft volgens mij met drie dingen te maken: de betekenis van het werkwoord *zeggen*, de autoriteit van de spreker en de kracht van de directe rede.

Dat *zeggen* een sterkere betekenis heeft dan alleen maar 'in klanken uitdrukken' is niet iets van de laatste tijd. Maurice de Hond heeft illustere voorgangers. En dan bedoel ik illustere illustere. Dus niet Natasja Froger, die dezelfde campagne vóór hem deed. En ook niet Jan Peter Balkenende, al is die een fervent gebruiker van het werkwoord *zeggen*, vooral in *dan zeg ik van x*. Nee, ik bedoel Jezus, die in de evangeliën, althans in de oude Nederlandse vertaling daarvan, maar liefst 75 keer de uitdrukking 'voorwaar ik zeg u' gebruikt. Als je *zeggen* alleen maar letterlijk neemt, is die constructie overbodig en dan moet Ben van Balen van irritaal.nl eigenlijk ook Jezus beschuldigen van 'taalgekluns'. Maar *zeggen* is hier natuurlijk meer dan 'zeggen'. De nieuwe Nederlandse

Bijbelvertaling heeft op deze plek vaak *ik verzeker u* en dat geeft duidelijk de bedoeling van de spreker weer. Nu heb je voor die specifieke interpretatie van *zeggen* als ‘verzekeran’ wel altijd een meewerkend voorwerp nodig - dus niet *ik zeg*, maar *ik zeg u/je/jullie* - maar het laat wel zien dat *zeggen* al geruime tijd een veel sterkere betekenis kan hebben dan alleen maar ‘zeggen’. Die betekenis kan zelfs richting ‘bevelen’ gaan. Als Maurice de Hond u binnenkort toesnauwt: *Ik heb u toch gezegd over te stappen naar de NEM?* moet u met iets beters op de proppen komen dan *ja, ik hoorde het je zeggen*. Dus toch niet zo gek dat je ook met *ik zeg* een uitspraak kracht bij kunt zetten.

Hoe overtuigend u als luisteraar of lezer zo’n stellige *ik zeg*-zegger vindt, hangt er natuurlijk ook vanaf wie de spreker is. Maurice de Hond is Jezus niet, zal ik maar zeggen. Toch heeft de reclamecodecommissie zich nog gebogen over de vraag of De Hond als opiniepeiler niet te ‘gezaghebbend’ is om zich voor deze campagne te lenen. Het antwoord was in hoger beroep ontkennend – ik weet niet of De Hond daar nou wel of niet blij mee moet zijn. Als ik Natasja Froger was, zou ik trouwens óók een proces eisen want haar hoeven we blijkbaar so wie so niet te vertrouwen.

De laatste reden dat *ik zeg x* zo’n krachtig middel kan zijn, is dat het in deze constructie wordt gevolgd door een directe rede. Ik laat u even het verschil zien met de indirecte rede, dan begrijpt u wat ik bedoel:

Ik zeg: Robben op rechts

Ik zeg dat Robben op rechts moet spelen

In de tweede zin – de indirecte rede – heb je een werkwoord nodig, bijvoorbeeld *moet*. Dat werkwoord verschijnt bovendien pas aan het eind van de zin; dat is nu eenmaal zo in bijzinnen in het Nederlands. Het maakt de tweede zin niet alleen langer maar ook complexer. Als je een mening verkondigt als een letterlijk citaat, zoals in de directe rede, dan hoef je geen bijzin te maken. Je kunt in het citaat best een werkwoord gebruiken (*ik zeg: Robben moet op rechts*), maar dat werkwoord staat dan op z’n gewone plek. *Ik zeg* lijkt daarin op *ik heb zoiets van*: met die laatste constructie geef je een gevoel weer in de vorm van een citaat en dat citaat kan dan de vorm hebben van een eenvoudige hoofdzin. Het resultaat is een simpele structuur, zonder onderschikking, en dat draagt vast bij aan de populariteit van dit soort constructies in de spreektaal. In het specifieke geval *ik zeg doen* levert die structuur trouwens ook nog een mooi ritme op: na de aanloop *ik zeg* kan *doen* de nadruk krijgen die het volgens de NEM natuurlijk verdient.

Wat betekent dit voor de interpunctie in *ik zeg x*? Voor een dubbele punt vind ik nog wel wat te zeggen (!). Die maakt de simpele structuur van de constructie duidelijk: na de dubbele punt begint een nieuwe zin. Als je daarnaast ook nog aanhalingstekens gebruikt, doe je net alsof het werkwoord *zeggen* hier z’n letterlijke betekenis heeft en alsof de spreker zichzelf aan het citeren is. Maar dat doet de spreker helemaal niet met *ik zeg*. Geen aanhalingstekens, zeg ik.

Hoe dan ook blijft het natuurlijk een betweter-constructie, die ik zelf in het dagelijks leven eigenlijk alleen bij ironisch gebruik kan waarderen. Er is trouwens wel een *light* variant voor bescheiden meningen en voorzichtige adviezen. *Ik zou zeggen*: gebruik deze.